

R' Shlomo Zalman Aurbach – AID
Nov. 11, 2001

ספר החינוך מצוה תקס

שלא יקח ממזר בת ישראל שנמנע הממזר מלישא בת ישראל, ועל זה נאמר [דברים כ"ג, ג'], לא יבא ממזר בקהל ה', כלומר שלא יבא לישא אשה מבנות קהל ה'. אבל להכנס עמהם בכל מקומות מושבותיהם ולישא וליתן עמהם בכל הדברים מותר באמת כאחד מבני ישראל, וכבר אמרו זכרונם לברכה [הוריות י"ג ע"א] שממזר תלמיד חכם קודם בקריאת התורה לכהן עם הארץ. משרשי המצוה לפי שתולדת הממזר רעה מאד שנעשית בטומאה ובמחשבת פיגול ועצת חטא, ואין ספק כי טבע האב צפון בבן, ולכן השם בחסדו הרחיק זרע הקודש ממנו כאשר הבדילנו והרחיקנו מכל דבר רע.

נועם א עמוד 159 – ר' שלמה זלמן אויערבאך "הזרעה מלאכותית"

עתה נבאר דין הזרעה מלאכותית מנכרי לתוך גופה של ישראלית, ואף שאך למותר הוא להרבות דברים על הכיעור והזוהמא שבדבר זה וכמו"ש החנוך בתק"ס: «ואין ספק כי טבע האב צפון בבן» וגם אמרו: «כי תולדת הרע בבנים התחלתה תהי' מהמוליד», ואפשר שנכון להרחיק מן הכיעור ולא לדון כלל בדבר שיכול ח"ו לגרום להכניס זרע מרעים בכרם ה' בית ישראל, אך היות ובשביל רוב הנשים הבאות לשאול על כך והנכונות לפעולה זו ה"ז ממש שאלת חיים, כיון שאי אפשר לעשות ההזרעה מישראל, כי אף אם לא נאמר כדברינו שהולד ממזר מ"מ אסור לעשות כן בגלל החשש של אח נושא אחותו זכדומה, ולכן חושבני דכל זמן שחכמי הדור לא גזרו איסור ברור על כך שומה עלינו לברר מצד ההלכה אם מותר או אסור.

ידוע שכבר הוכרע הדין דעכו"ם הבא על בת ישראל בין פנויה ובין אשת איש הולד כשר ואין צריך גירות, ראה באוה"פ סי' ד' אות י', אך פסק השו"ע באבה"ע סי' ד' סעיף י"ט שהולד פגום לכהונה ונמצא דיש לחשוש שמא תלד בת ותינשא לכהן באיסור, ואף שהרי"ף והרמב"ם פליגי וס"ל דכשרה לכהונה כמבואר שם בשו"ע ובאוה"פ סעיף ה', מ"מ כתב העמודי אור בסי' ג' אות ח' דכל הטעם הוא משום דהרבה דברים נאמרו לסתור הקל וחומר שלמדו בגמ' מאלמנה לכה"ג שאין איסורה שוה בכל ואפי"ה בנה פגום לכהונה זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום לכהונה, חדא דלגבי עכו"ם ודאי דהק"ו הוי רק אסמכתא בעלמא לפי דברי התוס' בסופ"ק דיבמות דביאת עכו"ם בישראלית ביאת היתר היא מה"ת, ותו דמה לאלמנה לכה"ג שכן שניהן מוזהרין הוא מוזהר עליה והיא מוזהרת עליו משא"כ עכו"ם הבא על בת ישראל אין האיסור אלא עליה אבל הוא ודאי אינו מוזהר, ולכן כתב דכל זה שייך רק בפנויה אבל באשת איש דאיכא איסור מיתה מדאורייתא וגם הוא מוזהר על כך הרי קם הק"ו ללימוד גמור ומנין לנו להקל, ועיי"ש שכתב שהדעת מכרעת דבאשת איש לכו"ע הבן או הבת פגומים לכהונה.

שמה יפסוד את יבמתו לשוק ודאי לא שייך כאן] ונראה דהחשש שיוציא את אמו לשוק לא שייך בנד"ד, שהרי הנדון הוא באשה כשרה שבאה לפנינו לשאול אם מותר לעשות כן או לא ואינה רוצה כלל לעבור על דברי תורה, וכיון שכן מהיכ"ת נחשוד בה שתינשא לשוק בלא חליצה, ואף דפעמים שהיבם קטן או נסע למדינת הים וכדומה בכה"ג שלא תוכל לחלוץ ואז אפשר שלא תוכל לעמוד בנסיון ותינשא לאחרים בחשבם שיש לה בן ואינה זקוקה כלל לחליצה, וגם יתכן שתתבייש אח"כ לגלות האמת שבנה הוא לא מבעלה אלא מעכו"ם, מ"מ נראה שאין אנו יכולים להוסיף על גזירות חז"ל ולא מצינן דחיישי להכי אלא בכה"ג שכך הוא האמת דלא ידוע ממי הוא הולד אבל בכה"ג שהאשה ידעת והיא אשה כשרה מנין לנו לחדש מעצמנו גזירה לחוש דשמא תתבייש לגלות הדבר וגם לא תוכל לעמוד בנסיון ותינשא לשוק בלי חליצה, הרי כללא הוא דבגזירת חז"ל אין לנו אלא מה שגזרו בפירוש ואין להוסיף גזירות שלא נזכרו בש"ס, וגם בנוגע להחשש של שמא יחלוץ אשת אחיו מאמו, היינו דשמא תתעבר אח"כ ב' פעמים מבעלה ויבוא זה לחולצה ויפטרנה לשוק בלא חליצה מאחיו מן האב, גם בזה נלענ"ד דכיון שהבעל והאשה יודעים ואפשר נמי לגלות הדבר לבי"ד, וגם רחוק מאד ולא שכיח כלל שתתעבר מבעלה זה ששהתה עמו כמה שנים ולא ילדה, אין זה כלול בגזירת חז"ל, זרק בנוגע להחשש של שמא ישא אחותו מצינן שפיר דחשו רבנן לשמא ישתכח הדבר ואמרו דלא ישא אשה במדינה אחרת אבל לא לענין חששא דיבמה לשוק ובפרט בכה"ג דנד"ד, אך זאת למודעי שלפני ההורעה צריך הבעל לפרוש מאשתו ג' חדשים וכן כל הימים שמתעסקים בהורעה — שזה לוקח לפעמים עד ששה חדשים — עד לאחר ג' חדשים מההורעה האחרונה [ומותרין שפיר כל הזמן ביחוד כיון שיש לה היתר לאחר זמן] אולם חובת הפרשה של כ"ד חודש מחמת דין מעוברת ומינקת חברו כבר נתבאר דלענ"ד אין לחוש לכך.

(ד) אם הורע הוא מנכרי אף שמכוער מאד לעשותו, ואין ספק כי טבע האב צפון בכך וגם הוי "הורעה שלא בקדושה", אולם מעיקר הדין אפשר דלא אסור לעשות כן גם באשת איש, והולד הנולד מההורעה זו אינו צריך גירות, והוא ישראל גמור בלי שום חשש ממזרות, ואף לא פגום לכהונה, והאשה עצמה אינה מתחללת ולא נעשית זונה משום כך, ואם היא כהנת או לוייה הולד כמותה, אולם חייב הבעל לפרוש מאשתו ג' חדשים לפני ההורעה הראשונה עד ג' חדשים לאחר ההורעה האחרונה, אבל אינה נאסרת עליו עד כ"ד חודש לאחר הלידה ולא נוהג בזה הדין של מעוברת ומינקת חברו, איש ואשה שאין להם בנים והאשה תובעת בט, אין הבעל יכול לטעון דאפשר בהורעה זו.

נועם א עמוד 158 – ר' שלמה זלמן אויערבאך "הזרעה מלאכותית"

ההריון הוא מפני שימי התעברותה של האשה חלים בימי נדוטה אפי"ה לא רמיא כלל חיובא עלייהו להתחכם בתחבולות כאלה, רק יש לדון איך הוא הדין כשהאשה תובעת מבעלה לעשות כן משום חוטרא לידה והוא אינו רוצה או איפכא שהבעל רוצה להכריח את אשתו לעשות כן משום מצות פור"ר ושבת, אם מחייבים אותם על כך או לא, וכן בכה"ג ששהה עשר שנים ולא ילדה והאשה אינה מסכמת להזרעה מלאכותית אם גם בכה"ג תוכל לכופ את הבעל לגרשה, ונראה דאם צריכים לעשות את ההזרעה רק בימי נדוטה, מסתבר דחזי נמי לאצטרופי טענת קים לי כהרב ר' שלמה ז"ל מלונדון שסובר שהולד נחשב כבן הנדה [אע"פ שלא זכיתי כלל להבין דבריו] אך אם אפי' אפשר לעשות את ההזרעה מהבעל גם בימי טהרתה – כי מה שמכניסים את פי המזרק תוך צואר הרחם אין לחוש בזה לפתיחת הקבר כיון שהוא דק ונכנס דרך הפתח בריווח ואין הקבר נפתח יותר ממה שהוא בטבעו – וכגון שמניעת ההריון היא מסיבה אחרת, אפי"ה לא ברור הדבר אם אפשר להכריח על כך, והדבר צריך תלמוד.

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן עא

בדין זריקת זרע למעי האשה שחדשו הרופאים ר"ח ניסן תשי"ט. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר יעקב האמניק שליט"א. בדבר מה שנשאלתי מרעיתו הרבנית הכבודה מרת חנה תחיה עבור אשה אחת שנתביישה לשאול מכתר"ה נתאחרתי להשיב משום שרצייתי לחקור הדבר אצל רופאים מומחים וכפי שנודעתי ע"י חתני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א מה שמוסיפים לזרע של איש זה מזרע איש אחר שקוראים בוסטער הוא רק ענין רמאות להשקיט רוח בעל האשה שיחשוב שהולד הוא גם מזרע שלו והוא אביו אבל באמת אינו כלום. ולפ"מ שפרש"י בסוטה דף מ"ב ד"ה בר מאה פאפי שאף שבאו הרבה אנשים על אשה בלילה אחד ונתעברה אין העיבור אלא מן אחד עיי"ש הרי א"א זה כלל שיהיה לשנים חלק אבהתא בהולד אלא שהוא לאחד וממילא כיון ששלו אינו ראוי ושל האחר ראוי הרי יהיה הולד של האחר כולו. אך להתוס' שם שכתבו אליבא דמסקנת הירושלמי יבמות פ"ד ה"ב אפשר לאשה להתעבר גם מזרע של שני אנשים היה אפשר להיות דבר כזה שמעירוב זרע שלו ושל איש אחר תתעבר מזרע שניהם ויהיו לשניהם חלק אבהתא בהולד ויש ממש בעשיית הבוסטער שיהיה גם לו שייכות אבהתא בהולד דלא כהודעת חתני הרמ"ט. אבל הוא רק בזרע של שני אנשים שוים, דבעובדא זו הרי אם היה החסרון בשל איש זה שמספר החיות בזרע שלו הוא רק מחצה מכפי הצורך לעיבור, היו הרופאים מייצעים להאיש שיוציא זרע שני פעמים או שלשה עד שיהיה מספר הראוי להריון ומדלא יעצו לו זה משמע שזרעו אין ראוי כלל ואין שייך שיצורף והעיבור יהיה רק משל זרע האחר ומה שיקחו גם זרעו הוא לרמאות בעלמא. ונמצא שדין זה הוא רק כזריקת זרע של אחר לגמרי.

ודין זרע אחר מפורש לאיסור בט"ז יו"ד סימן קצ"ה סק"ז שהביא משם הר"ר פריץ בהגהת סמ"ק שאשה צריכה לזוהר מלשכוב אסדינים ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, הרי חזינן שאסור לאשה להתעבר מזרע של אחר אפילו שלא בביאה שהולד כשר. אבל מכיון שהטעם מפורש שם שהוא מדין גזירה שמא ישא אחותו מאביו וכן הוא בב"ש סימן א' סק"י, יש להתיר בזרע של נכרי שכיון שהולד יהיה ישראל כיון שאמו ישראלית אין לחוש לכלום דאין לו יחוס להאב הנכרי אף אם היה דרך ביאה וכ"ש כשאינו דרך ביאה אלא מאמבטי. ואם יש ספק שמא גם בעלה יתרפא בתוך ג' חדשים לזריקת זרע של הנכרי במעיה תפרוש מבעלה ג' חדשים. ואם הרופאים אומדין שלא אפשר שיתרפא בתוך ג' חדשים לא תצטרך לפרוש מבעלה כי לא פלוג ליכא בזה דהוא מלתא דלא שכיחא ואינו בכלל הגזירה דדרך ביאה. וגם יועיל מה שהזרע יהיה משל נכרי אף להסוברים דמזרע אחר הוא ממזר גם בלא ביאה עיין באוצר הפוסקים ס"ק מ"ב שהביא כן בשם ספר בר ליואי, אף שפשוט שאין שיטתו כלום נגד הר' פריץ וסוברין כן גם הב"ח והט"ז והח"מ והב"ש, אבל של נכרי אף לשיטתו הרי אף מביאת נכרי הלכה שאין הולד ממזר. ולכן יש להתיר בשעת הדחק גדול ומצטערים מאד בהשתוקקם לולד, לזרוק להאשה במעיה זרע של נכרי דוקא. ומסתבר שאף סתם זרע יש לתלות שהוא של נכרים כי רוב אלו שמוציאין זרעם לזה הם נכרים, לבד מה שבהמדינה הם רוב עכו"ם הרי ביחוד בהוצאת זרע שהוא דבר איסור הרי אין להחשיב חלק גדול מישראל מעושין זה אלא רק אלו שאינם שומרי תורה שלכן הוא מיעוטא דמיעוטא מישראל ויש למיזל בתר רובא שהם מנכרים, ואם אפשר להודע בברור שהוא של נכרים טוב לשאול על זה. ומה שהביא באוצר הפוסקים בשם ספר מנחם משיב שחלילה לבת ישראל להפקיר עצמה להזנות המלאכותית שהמציאו הרופאים הם דברים בעלמא שאין זה שייכות לזנות כלל והאיסור הוא מצד שמא ישא אחותו מאביו. ובלא רשות הבעל יש איסור מצד שעבודה להבעל וכשהיא מעוברת א"א לבעל להזקק לה הרבה פעמים כשרוצה וגם שאינו רוצה לזוהר בתשמיש כפי שצריך בתשמיש אשה מעוברת וגם שצריך ע"ז הוצאה מרובה שאסור לה לגרום לו הוצאה יתירה של העיבור והלידה והוצאת הולד אבל ברשות הבעל ומצטערים הרבה יש להתיר אבל דוקא מזרע של נכרי.

(ומה שהביא שם מס' מנחת יחיאל בשם ס' זכר להגיגה שסובר דהולד מאמבטי הוא ממזר משום דהא שהולד ממזר אינו משום הנאת ביאה, הם דברי הבל דאף דודאי מה שהוא ממזר הוא אף באופן שהיה להם עוד צער גדול אבל עכ"פ דוקא משום מעשה הביאה הוא ממזר ולא כשנתעברה מאמבטי כדסובר הר' פרץ והסכימו לו רבותינו נו"כ הש"ע כדלעיל).

וממילא כיון שזרע שלו לא יועיל לכלום אלא לרמותו להשקיט רוחו אסור מטעם הוצאת זרע לבטלה שאסור לאדם להוציא זרע שלא ע"י ביאה באשתו, ואף שאין זרעו ראוי להוליד אין זה היתר להוציא הזרע שלא במעו אשתו אף ע"י התחבולות וגרמא. ולתוס' סוטה שאפשר לאשה להתעבר מזרע של שני אנשים יש להסתפק בידוע מי הם שניהם אם יש בזה משום איסור הבחנה דאף דלטעם רבא ביבמות דף מ"ב דהוא משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ליכא דהא יהיה אסור בקרובות שניהם מאחר שכל אחד מהם הוא אביו ממש לחציו, מ"מ אולי לטעם ר"נ אמר שמואל מולזרעך אחריו שפרש"י שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו יש לאסור גם בזה כיון שאינו מיוחד לאב אחד והוי ג"כ בכלל בני ערבוביא שהביא שם רש"י, או שכיון שהוא ממש בן של שניהם נחשב כודאי ואינו בכלל זה ובני ערבוביא הוא רק באין ידוע של מי הוא כהא דנבעלה בתוך ג"ח לשנים כפרש"י בנדרים דף כ' ואף להר"ן שם שפ"י שבאו עליה כמה בנ"א ג"כ אפשר שסובר כרש"י שא"א לאשה להתעבר משני אנשים וא"כ הוא ג"כ רק משום שלא ידוע של מי הוא. ואין להביא ראיה ממה שלא אמר בגמ' דאיכא בינייהו בבאו עליה שנים בלילה אחת דהא בלא זה איכא איסור זנות דפנויה שיותר חמור ואין שייך לומר שלרבא יהיה מותר ובאם עברו ובאו עליה ב' אנשים לענין הולד אין נוגע לדינא דעכ"פ כשר הולד בין כשהוא ספק בין שהוא ודאי של שניהם ולענין כשנתעברו זרע של שני אנשים ידועים באמבטי לא אמר שאיכא בינייהו משום דהוא מלתא דלא שכיחא כלל. וצ"ע לדינא אליבא דתוס'. וכן יש להסתפק לדידהו בשני כהנים שבאו על אשה אחת פנויה בלילה אחת אם משתקין אותו מדין כהונה לשמואל ביבמות דף ק' ואיפסק כותיה ברמב"ם ספ"כ מאי"ב ובש"ע אה"ע סימן ג' סעיף ט' אם לא נחשב מיוחס אחריו כיון שאינו מיוחד לאחד, או מכיון שעכ"פ מיוחס ודאי לשניהם נחשב מיוחס אחריהם והוא כהן כשר וצ"ע לדינא.

והנה אם יש בזרע שלו כח החיות לחלק גדול אך שחסר למדת הצורך להריון שיש עצה שיקחו זרע שלו משנים ושלושה פעמים, ולפעמים יש שע"י ביאה מצד שחסר במעט כח החיות לא מגיעין לתוך הרחם ויש עצה שע"י שהרופא יזרוק את זרע שלו לתוך הרחם בשפופרת תתעבר אף מזרע שלו של פעם אחת, צריך לידע שאסור להוציא זרעו ע"י משמוש ידיים וכלים שמוציאין הרופאים אף שהוא לצורך עיבור ולד. דהא חזינן ביבמות דף ע"ו דאף במקום שליכא איסור הוצאת זרע משום שהוא לצורך להתירו לישא אשה שלכן לא הוי לבטלה אסור להוציא במשמוש הידים ובכלים, דבניקב הגיד ונסתם דאם נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר בעי רבא בריה דרבה היכי עבדינן והשיב רב יוסף דהוא ע"י שיניחו נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי ולאביי ע"י שיעבירו לפניו בגדי צבעונין ויהרהר בנשים, והרי היו יכולין להוציא במשמוש ידיים וכלים אלמא דאסור אלא דוקא ע"י תחבולות שאמרו. ואף שלאיסור הוצאת זרע לבטלה אסור ע"י תחבולות אלו ולהרהר בנשים הוא איסור לאו בתורה מקרא דונשמרת מכל דבר רע כדי שלא יבא לידי טומאה שהוא מצד איסור הוצאת זרע, דמצד דין הטומאה ליכא איסור דרשאין להיטמא שלא ברגל בכל הטומאות לבד כהנים במת שאסורין, אלא שהוא מצד איסור הוצאת זרע לבטלה וכמפורש איסור הרהור בנשים ברמב"ם וש"ע בהלכות איסור הוצאת זרע, ומ"מ מותר לבדוק בזה אם נסתם היטב להתירו לקהל מטעם דלא הוי הוצאה זו לבטלה כיון דהוא להתירו לישא אשה ולהוליד בנים וא"כ מ"ט אסור להוציא בידיים ובכלים. וצריך לומר משום שלהוציא בידיים וכלים איכא איסור אחר מקרא דלא תנאף דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ואיסור זה הוא איסור מצד עצמו וזה לא הותר אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים שלא הותרו איסורין לזה ולכן בעי היכי עבדינן והוצרכו רב יוסף ואביי לתרין שמוציאין ע"י הנחת חמימא אבי פוקרי והרהור בנשים שהאיסור בזה הוא רק מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא לצורך לישא אשה אין זה לבטלה ומותר.

ונמצא שגם כאן להוציא הזרע כדי לזרוק במעו האשה להוליד אף שאין זה לבטלה אסור להוציא בידיים מצד איסור לא תנאף ביד וברגל ורק ע"י התחבולות שזה הוא דבר קשה להרבה אנשים כדהקשה רבא דלאו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, ובהנחת חמימא אבי פוקרי לא בקיאינן בזה. אבל הוא רק התם שאין לו אשה, דבעובדא דידן שיש לו אשה הרי יכול לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ דהא האיסור בזה הוא מטעם הוצאת זרע לבטלה כדאיתא ביבמות דף ל"ד ובכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר מזה לא הוי לבטלה ומותר, והוא שבשעת תשמישו עם אשתו יכניס אברו לפנים האשה באותו מקום כדרך תשמיש וכשירגיש שהזרע מתחיל לצאת יוציא ויזרה לתוך זכוכית כמו שיאמר לו הרופא והרופא יקח זרע זה ויזרוק למעיה בתוך הרחם. ואם צריך לשנים ושלושה פעמים יעשה זה בשתים ושלוש ביאות עם אשתו ואם טוב להריון גם כשיוציא הזרע בהכיסים שילבש על אברו בשעת תשמיש ישמש בהכיס, דאף שהוא דבר אסור הוא ג"כ מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר ליכא איסור זה. אך שמעתי שלא טוב להריון וממילא יהיה גם אסור מדין זרע לבטלה, ידיו, משה פיינשטיין